

ACADEMIA ROMÂNĂ
Școala de Studii Avansate a Academiei Române
Institutul de Cercetare a Calității Vieții

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

POLICITICI SOCIALE PENTRU GRUPURILE VULNERABILE

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT:
PROFESOR DR. ELENA ZAMFIR

DOCTORAND:
BIANCA BULIGESCU

2024

REZUMAT

Tema principală a acestei teze este impactul politicilor sociale asupra grupurilor vulnerabile. Ne-am axat pe politici precum flexibilizarea forței de muncă și incluziunea socială. Teza este structurată în jurul a cinci articole de sine stătătoare: o introducere, în care se precizează importanța temei, teoria, în care se dezbate perspectivele teoretice, metodologia, în care precizează metoda utilizată, constatările, în cadrul cărora se prezintă rezultatele, și concluzia, prin care se arată contribuția adusă la literatura de specialitate. Principalul punct forte al acestei teze este analiza statistică utilizată pentru a testa ipotezele și pentru a aduce o contribuție la literatura existentă. Există două politici discutate în această teză: incluziunea socială și flexicuritatea, iar aceste subiecte sunt **importante deoarece** sunt legate de politicile actuale ale pieței muncii și de noile riscuri asupra statului bunăstării. Teza propune o abordare **nouă**, făcând uz de teoria capabilităților a lui Sen (Nussbaum, M.; Sen, A., K., 1993) și de teoria segmentării pieței muncii a lui Doeringer și Piore (Doeringer, P., Piore, M., 1971). În secțiunea următoare sunt indicate conceptele teoretice utilizate. Incluziunea socială „este procesul prin care se depun eforturi pentru a asigura egalitatea de șanse – pentru ca toată lumea, indiferent de mediul din care provine (rasă, grup etnic, gen, clasă, generație și arie geografică), să își poată atinge potențialul maxim în viață. Astfel de eforturi includ politici și acțiuni care promovează accesul egal la serviciile (publice), precum și care permit participarea cetățenilor la procesele de luare a deciziilor care le afectează viața” (Organizația Națiunilor Unite, Departamentul pentru Afaceri Economice și Sociale, 2010). Incluziunea socială este „procesul prin care societățile combat sărăcia și excluziunea socială” și reprezintă un „imperativ politic” pentru a preveni rebeliunile armate, revoltele, tulburările civile sau conflictele (Organizația Națiunilor Unite, Departamentul pentru Afaceri Economice și Sociale; Atkison, A. B.; Marlier, E., 2010). Flexicuritatea reprezintă o politică a pieței muncii promovată de Uniunea Europeană, prin care flexibilitatea (din rațiuni de eficiență) și securitatea (prin securitatea ocupării forței de muncă și nu a locului de muncă) se susțin reciproc; aceasta urmărește să asigure companiilor flexibilitate pentru a se adapta la provocările globalizării, susținând în același timp securitatea ocupării forței de muncă, pentru lucrători. Politica de flexicuritate a încurajat ocuparea atipică a forței de muncă, cum ar fi pe locurile de muncă cu fracțiune de normă și munca temporară. Motivația principală a acestei teze este aceea de a vedea dacă sunt eficace politicile promovate de Uniunea Europeană; cu alte cuvinte, această teză contribuie la literatura de specialitate existentă chestionând dacă aceste politici și-au atins scopul de a avea un loc de muncă standard

care să-i protejeze pe lucrători împotriva riscului de sărăcie. Prin urmare, această temă este de importanță majoră pentru factorii decizionali și susține cercetarea bazată pe dovezi și date reale. „Destandardizarea muncii și informalizarea reprezintă procese îngemănate în era globală neoliberală” (Edgell, S.; Gottfried, H.; Granter, E., 2016). Programul neoliberal a pledat pentru „«piețe libere», drepturi puternice la proprietate privată, liberalizarea pieței financiare a muncii, liber schimb, comodificare, privatizarea și desființarea tuturor instituțiilor și mecanismelor de solidaritate socială care, în accepțiunea neoliberală, erau rigidități ce puneau opreliști avântului pietelor” ((Standing, G., 2019): 116). Destandardizarea „se bazează pe ideea că munca standardizată este asociată cu ascensiunea fordismului și este de regulă conceptualizată în trei dimensiuni cheie: contractul de muncă, locul desfășurării muncii și programul de lucru” ((Edgell, S. , 2020):234). Cărțile lui Beck despre societatea riscului (1992, 2000) și cărțile lui Castells despre întreprinderea în rețea (2000, 2001) „au avansat o teză a destandardizării muncii care susține că munca nestandardizată este în creștere, în detrimentul muncii standardizate și este caracterizată de flexibilitate, individualizare și nesiguranță, dar cu potențiale beneficii sociale pentru lucrători în ceea ce privește echilibrul dintre viața profesională și cea personală” (Edgell, S. , 2020): 234). Munca nestandardizată este dereglementată și negociată individual, variabilă din punct de vedere spațial, desfășurată în mai multe locuri, cu program variabil sau caracter nepermanent, este organizată în jurul unui lucrător casnic variabil sau provenind dintr-un cuplu format din doi lucrători, în timp ce munca standardizată este puternic reglementată și negociată colectiv, concentrată din punct de vedere spațial, desfășurată într-un loc specializat separat de casă, cu normă întreagă, având caracter permanent, sistemul de gen fiind: bărbat susținător al familiei/femeie lucrător casnic ((Edgell, S. , 2020): 206). Informalizarea, conform Oxford Dictionary of Human Geography, este: „procesul prin care se lucrează în condiții caracteristice unei economii informale, respectiv ale unei economii în care activitățile economice nu se circumscriu reglementărilor formale, nici măcar legislației muncii, politicilor salariale, normelor de sănătate și siguranță la locul de muncă ori contabilității în scopuri fiscale” (Rogers, A.; Castree, N.; Kitchin, R., 2013) (...) „Procesele de informalizare includ presiunile de a subcontracta sarcini, de a angaja forță de muncă ocazională și de a evita reglementările” (Rogers, A.; Castree, N.; Kitchin, R., 2013). (Sassen, S. , 1997) avansează următoarea ipoteză: „procesele de restructurare economică au contribuit la declinul complexului industrial, care este axat pe producție”. (Sassen, S. , 1997) afirmă că „mixul de inegalități crescânde în ceea ce privește câștigurile și capacitățile de obținere a profiturilor în diferite sectoare ale economiei urbane a încurajat informalizarea unei palete tot mai mari de activități economice”. Ideologia neoliberală a forțat „declinul fordismului”, restructurarea

economică în favoarea „finanțelor și serviciilor, o dereglementare accentuată și o orientare accentuată către piețele globale” (Sassen, S., 1997). Standing (2019) susține că este manifestă răspândirea capitalismului rentier și că, drept urmare, a apărut o nouă clasă, precariatul, cu potențial de acțiune transformatoare, cheia înțelegerii acestor lucruri reprezentând-o „desființarea sistemului de distribuție a veniturilor de la mijlocul secolului XX”, precum și procesele de dereglementare, pierderea resurselor și a facilităților comune, privatizarea serviciilor publice, jefuirea și secătuirea bunurilor comune (Standing, G., 2019): 116). Precariatul este „caracterizat de instabilitatea ocupării, de venituri mici și instabile și de pierderea drepturilor cetățenești” (Standing, G., 2019):115). Standing argumentează cum capitalismul rentier a forțat realitățile în sensul extragerii de rente, într-un sistem care favorizează capitalul în detrimentul muncii, în timp ce profiturile au crescut, iar productivitatea a crescut, vechiul sistem bazat pe producție și distribuție a veniturilor către persoanele slab calificate a fost desființat în încercarea de a minimiza costurile de producție și a fost externalizat în țări terțe, unde salariile sunt doar o fracțiune din salariile acordate anterior, iar protecția socială nu are o bază solidă (Standing, G., 2019). Sistemul conceput de neoliberali pentru a extrage rente nu numai că nu este sustenabil, dar pune în pericol întreaga planetă, menținând în același timp beneficiile pentru doar câțiva (Standing, G., 2019).

Această teză dezbate factorii de risc de pe piața muncii din România, factori care duc la vulnerabilitatea profesională a mai multor grupuri din România. În acest context, teza avansează așadar următoarele întrebări de cercetare: *Ce conduce la vulnerabilitate pe piața muncii din România? Care sunt principalii factori care cauzează această vulnerabilitate?* Teza identifică și analizează factorii de risc care conduc la o vulnerabilitate crescută pe piața muncii, cum ar fi: **educația, genul, ocupațiile atipice, etnia și pandemiile**. Din punct de vedere teoretic, teza încearcă să răspundă la întrebarea: „*Care este impactul politicii de flexicuritate?*”, politică susținută de Uniunea Europeană și care a dus la proliferarea locurilor de muncă atipice și nestandardizate. Această teză discută subocuparea forței de muncă în locuri de muncă cu fracțiune de normă, muncă temporară, muncă cu ziua și munca prestată de romi. Potrivit OIM (2016:186), ocuparea nestandardizată a forței de muncă „poate contribui, prin urmare, la îmbunătățirea rezultatelor în materie de ocupare a forței de muncă și la un mai bun echilibru între viața profesională și cea personală, la creșterea performanțelor profesionale generale și a satisfacției în viață, cu condiția ca acest tip de ocupare să fie rezultatul alegerii lucrătorului și ca locul de muncă să fie de bună calitate” (Organizația Internațională a Muncii, 2016):186). Problema este că, așa cum arată această teză, locurile de muncă flexibile sunt

involuntare în România și, în plus, sunt ocupate de bărbații care nu își găsesc un loc de muncă cu normă întreagă, spre deosebire de Europa de Vest, unde sunt mai răspândite în rândul femeilor cu responsabilități de îngrijire (a se vedea capitolul 2). Cel de-al doilea capitol analizează așadar modelele de ocupare a forței de muncă din rândul grupurilor vulnerabile din România și avansează următoarele întrebări: „*Care sunt grupurile vulnerabile din România și care sunt politicile care le vizează?*”. Al treilea capitol analizează promisiunea politicii de flexicuritate - arătând că un loc de muncă atipic în primul rând îl protejează pe lucrător de șomaj, de perimarea competențelor ((de Grip, A., 2004) (de Grip, A.; van Loo, J., 2002), iar în al doilea rând, se așteaptă ca acesta să ofere angajatorilor informații despre lucrător, sporind astfel șansele de a se transforma într-un loc de muncă cu normă întreagă ((Organizația Internațională a Muncii, 2016) - astfel încât se prefigurează întrebarea: „*Un prim loc de muncă atipic duce la un loc de muncă atipic cinci ani mai târziu în cazul tinerilor?*”. Cel de-al patrulea capitol analizează apartenența etnică, ridicând întrebarea: „*Care este impactul apartenenței etnice asupra privațiunilor?*”. Cel de-al cincilea capitol analizează subocuparea zilierilor în agricultura românească și chestionează „*Care sunt caracteristicile agriculturii de subzistență?*” și „*Cine este angajat ca zilier în România?*”. Cel de-al șaselea capitol pune întrebarea: „*Care este impactul crizei din domeniul sanitar asupra calității vieții în România?*”, activitățile productive reprezentând doar o dimensiune a calității vieții.

Am formulat **următoarele ipoteze:**

Capitolul doi:

- *Subcapitol 1: Femeile, tinerii, persoanele inactive, romii sunt mai vulnerabili pe piața muncii din România.*

- *Subcapitol 2: Ca urmare a politicii de flexicuritate a UE, ne așteptăm să asistăm la creșterea numărului de locuri de muncă cu fracțiune de normă și temporare și a nivelului muncii pe cont propriu în România.*

- *Subcapitol 3: Politica de incluziune socială a UE și în România va scădea rata sărăciei.*

Capitolul trei:

- *Subcapitol 1. Faptul de a avea un prim loc de muncă flexibil sporește riscul de a rămâne prins într-o piață a muncii secundară, așa cum se prognozează prin teoria segmentării pieței muncii.*
- *Subcapitol 2. Faptul de a fi angajat într-o firmă mai inovatoare crește șansele de a avea un loc de muncă flexibil.*
- *Subcapitol 3. Ocuparea unui post într-o firmă care se confruntă cu o concurență puternică și o cerere instabilă crește șansele de a fi un lucrător flexibil controlând pentru industrie printre alte variabile.*
- *Subcapitol 4. Investițiile în capitalul uman sau cursurile formale în timpul primului loc de muncă scad probabilitatea de a avea un loc de muncă flexibil cinci ani mai târziu.*
- *Subcapitol 5. Nepotrivirea forței de muncă, cum ar fi realocarea muncii, schimbarea sectoarelor, schimbarea ocupațiilor, va avea un impact mai mare asupra posibilității de a avea un loc de muncă flexibil cinci ani mai târziu.*

Capitolul patru:

- *Subcapitol 1: Față de populația română, romii sunt mai expuși la privațiuni multiple în ceea ce privește „sănătatea, nutriția, educația, condițiile de trai, veniturile/cheltuielile, ocuparea forței de muncă, indicatorii transversali” (Buligescu, B., 2019).*
- *Subcapitol 2: Politicile de incluziune socială a persoanelor de etnie romă vor scădea rata sărăciei în rândul romilor.*

Capitolul cinci:

- *Subcapitol 1: Desființarea industriilor producătoare situate în zonele urbane a dus la o informalizare a muncii în agricultură, prin agricultura de subzistență, cuplată cu munca cu ziua, în timp ce migrația a fost o altă cale de ieșire din inactivitate.*
- *Subcapitol 2: Cei mai mulți zilieri sunt bărbați care lucrează în agricultura de subzistență și au un nivel scăzut de educație. Aceștia sunt adesea tineri (între 18-24 de ani) sau persoane cu vârsta de peste 45 de ani, aceștia din urmă fiind expuși unui risc mai mare de șomaj.*

Capitolul șase:

- *Subcapitol 1: Pandemia a dus la o scădere a calității vieții.*

Obiectivul acestei teze este acela de a furniza o analiză descriptivă a unora dintre grupurile vulnerabile de pe piața forței de muncă din România și de a discuta despre vulnerabilitățile acestora, cum ar fi nivelul scăzut de educație, genul, ocupațiile atipice, apartenența la etnia romă și pandemia.

(Cambridge University Press and Assessment, 2023) oferă următoarea definiție pentru atributul de a fi vulnerabil: „able to be easily hurt, influenced, or attacked” („susceptibil de a fi ușor de rănit, respectiv afectat în sens negativ, influențat sau atacat”). Adjectivul „vulnerabil” are următoarele sinonime: „slab”, „fragil”, „lezabil”, „slăbit”, „neputincios” (Cambridge University Press and Assessment, 2023). Dicționarul Oxford definește vulnerabilitatea drept „calitatea sau starea de a fi expus la posibilitatea de a fi atacat sau rănit, fie fizic, fie emoțional” (Limantè, A.; Tereškinas, A., 2022). Vulnerabilitatea se corelează noțiunii de risc/șoc sau pericol și susceptibilității de producere a acestuia. Biroul Organizației Națiunilor Unite pentru Reducerea Riscului de Dezastre furnizează următoarea definiție a vulnerabilității: „Condițiile determinate de factori sau procese fizice, sociale, economice și de mediu care sporesc susceptibilitatea unui individ, a unei comunități, a unor bunuri sau a unor sisteme la impactul pericolelor” (Biroul Organizației Națiunilor Unite pentru Reducerea Riscului de Dezastre, 2017). Astfel, vulnerabilitatea se referă la condițiile prealabile determinate de factori fizici, sociali, economici și de mediu care sunt agravate de producerea riscului sau a pericolului sub forma pierderii locului de muncă (șomaj), a destrămării familiei, a bolii etc. (Ranci, C., 2010)

O altă definiție a vulnerabilității este următoarea: „o stare de expunere crescută la anumite riscuri și incertitudini, în combinație cu o capacitate redusă de a se proteja sau de a se apăra împotriva acestor riscuri și incertitudini și de a face față consecințelor negative ale acestora” (Macioce, F., 2022). În centrul vulnerabilității „se află inegalitățile sociale în ceea ce privește distribuția resurselor” (Ministerul Muncii și Justiției Sociale; Școala Națională de Studii Politice și Administrative; Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între femei și bărbați, 2019). Există trei moduri în care pot apărea inegalitățile sociale (Zarowsky, C.; Haddad, S.; Nguyen V.-K., 2003): 1) nivelul de bază al bunăstării 2) gradul de expunere la risc și 3) capacitatea de a face față în mod eficient riscului. „Raportul Organizației Națiunilor Unite privind situația socială mondială pe 2003. Vulnerabilitatea socială: surse și provocări” (Organizația Națiunilor Unite, 2003) arată că „niciun grup social nu este în mod inerent vulnerabil”, ci mai degrabă „toate grupurile se confruntă cu vulnerabilități care sunt în mare

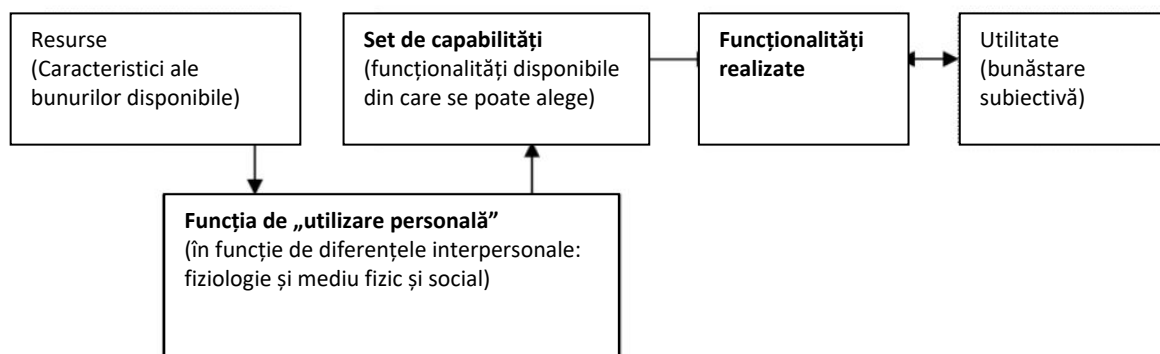
parte rezultatul barierelor economice, sociale și culturale care restrâng oportunitățile și împiedică integrarea și participarea socială a membrilor grupului”.

Din perspectiva politicilor, termenul „grupuri vulnerabile” este frecvent utilizat în elaborarea acestora, dar la nivelul UE nu există o definiție precisă în sistemul de drept internațional, însă acest lucru nu împiedică „utilizarea pe scară largă a acestei noțiuni în dreptul internațional (de exemplu, de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului și alte instanțe), reprezentând astfel o modalitate eficientă de protecție a drepturilor individuale și colective” (Macioce, F., 2022). (Limantè, A.; Tereškinas, A., 2022) subliniază faptul că, în ciuda lipsei unui acord asupra unei definiții comune, precum și privitor la care grupuri anume sunt vulnerabile, termenul este utilizat de obicei cu referire la noțiunea de dezavantaj și la riscurile care cauzează dezavantajul, întrucât „grupurile vulnerabile sunt dezavantajate din punct de vedere economic, social, politic sau cultural”.

În 2016, un studiu publicat de Parlamentul European care citează Comisia Europeană a dat următoarea definiție grupurilor vulnerabile: „grupuri care se confruntă cu un risc mai mare de sărăcie și excluziune socială decât populația generală” (Kiss, M., 2016). „Excluziunea socială presupune lipsa sau refuzul de a oferi acces la anumite resurse, drepturi, bunuri sau servicii, precum și incapacitatea de a participa la relațiile și activitățile normale la îndemâna majorității persoanelor din cadrul societății, indiferent dacă acestea aparțin domeniului economic, social, cultural sau politic. Excluziunea afectează atât calitatea vieții oamenilor, cât și echitatea și coeziunea societății în ansamblul ei”. (Di Nardo, L.; Cortese, V.; McAnaney, 2010) Thomas et al., citat în (Kuran, C., H., A.; Morsut, C.; Kruke, B., I.; Kruger, M.; Segnestam, L.; Orru, K.; Nævestad, T., O.; Airola, M.; Keränen, J.; Gabel, F.; Hansson, S.; Torpan S., 2020) afirmă că „vulnerabilitatea este o construct social, este foarte contextuală și diferă de la un grup social la altul”. „Vulnerabilitatea poate fi de natură diferită, de exemplu, din cauza:” „venitului”, sexului, vârstei, etniei, statutului de migrant, statutului pe piața muncii, „mijloacelor de trai”, statutului locativ, „educației, sănătății”, abuzului de substanțe sau „zonei de reședință” (adaptat din (Kuran, C., H., A.; Morsut, C.; Kruke, B., I.; Kruger, M.; Segnestam, L.; Orru, K.; Nævestad, T., O.; Airola, M.; Keränen, J.; Gabel, F.; Hansson, S.; Torpan S., 2020)). De exemplu, persoanele sărace, femeile, copiii, tinerii, vârstnicii, romii, migranții, șomerii, persoanele încadrate în posturi necorespunzătoare sau insuficient remunerate, respectiv subocupate, persoanele fără adăpost, persoanele cu un nivel scăzut de educație, persoanele cu handicap, persoanele cu deficiențe mintale, persoanele dependente de droguri și persoanele care locuiesc în zonele rurale se confruntă cu o probabilitate mai mare de a fi expuse

riscului de sărăcie și excluziune socială decât populația generală și de a fi considerate grup vulnerabil (adaptat din (Kuran, C., H., A.; Morsut, C.; Kruke, B., I.; Kruger, M.; Segnestam, L.; Orru, K.; Nævestad, T., O.; Airola, M.; Keränen, J.; Gabel, F.; Hansson, S.; Torpan S., 2020) ((Ministerul Muncii și Justiției Sociale; Școala Națională de Studii Politice și Administrative; Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între femei și bărbați, 2019): 41).

Noțiunea de vulnerabilitate socială poate fi mai bine înțeleasă prin intermediul teoriei capabilităților a lui Amartya Sen. Teoria capabilităților cuprinde trei concepte importante: capabilitate, funcționalități și resurse, care constituie baza modului în care un individ își obține bunăstarea și calitatea vieții pe care o poate atinge. ((Binder, M.; Coad, A. , 2014): 524). Bunăstarea este obținută prin realizarea unor funcționalități valoroase și nu reprezintă satisfacerea celor necesare sau a preferințelor. ((Binder, M.; Coad, A. , 2014): 524). Conceptul de bunăstare se referă la ceea ce oamenii sunt în mod real capabili să fie și să facă. *Funcționalitățile* sunt stări de „a fi și a face”, cum ar fi cititul unei cărți, mersul la film, o stare de sănătate bună, o alimentație bună, a avea un adăpost, a fi integrat social. (Sen 1993 în (Berger-Schmidt, R.; Noll, H.-H., 2000), 9, (Sen, A., K., 1993), 31). Funcționalitățile valoroase sunt „aspecte multiple ale vieții unei persoane, ceea ce este și face o persoană” ((Binder, M.; Coad, A. , 2014): 524). „Capabilitatea persoanei se referă la combinațiile alternative de funcționalități. În acest sens, capabilitatea persoanei corespunde libertății pe care o are o persoană de a duce un tip de viață sau altul ((Nussbaum, M.; Sen, A., K., 1993): 3)”. (Buligescu, B.; Țoc, S., 2021), „Capabilitatea este un set de vectori de funcționalități ce reflectă libertatea persoanei de a urma un anumit mod de viață (...), de a alege între posibilele alternative de viață” ((Sen, A., K., 1992):40 citat în (Șerban-Oprescu, G. , 2011)). Resursele includ atât bunurile și serviciile comerciale, cât și cele care necomerciale, iar prin intermediul acestora persoana obține bunăstare ((Binder, M.; Coad, A. , 2014): 524) .

Sursa: (Wells, T., n.d.)

Abordarea bazată pe capabilități își are fundamentul în libertatea individuală și a fost criticată pentru individualism, circularitate, endogenitate, subteoretizare, iliberalism și lacune de informare ((Binder, M.; Coad, A. , 2014): 525-527, (Wells, T., n.d.)).

Utilizând teoria capabilităților a lui Amartya Sen, Ranci (Ranci, C., 2010) identifică trei funcționalități majore ale gospodăriei:

Tabel 1 Funcționalități în gospodărie potrivit lui (Ranci, C., 2010)

Nr. de ordine	Tipul funcționalității	Conversia resurselor în capabilități	Apariția unor riscuri noi
Funcționalitate 1	„dobândirea și utilizarea resurselor de bază necesare pentru supraviețuirea materială a membrilor gospodăriei”	„venituri stabile, un loc de muncă stabil și o locuință permanentă, care sunt importante nu numai pentru supraviețuirea materială a membrilor gospodăriei, ci și pentru stabilitatea organizațională a acesteia”	Venit instabil, loc de muncă instabil, lipsa unei locuințe permanente
Funcționalitate 2	„gestionarea evenimentelor majore ale vieții (căutarea unui loc de muncă, întemeierea unei familii, nașterea copiilor, bătrânețea) care să mențină supraviețuirea materială a gospodăriei”	„Căutarea unui loc de muncă, întemeierea unei familii, nașterea copiilor, bătrânețea”	„Fazele cele mai problematice de pe parcursul vieții par a fi astăzi tranziția la viața de adult, pe de o parte, și organizarea vieții cotidiene la vârste înaintate, pe de altă parte” „două situații critice care reflectă presiunile demografice actuale din Europa legate de natalitatea scăzută, aducerea pe lume a copiilor la vârste mai înaintate,

			îmbătrânirea populației”
Funcționalitate 3	„asigurarea asistenței sociale pentru membrii dependenți (copiii de vârstă preșcolară sau persoane cu handicap), cu garantarea în paralel a supraviețuirii materiale (și/sau a gestionării evenimentelor majore ale vieții)”	„asistență socială pentru membrii dependenți din gospodărie”	Principala problemă este povara pe care o reprezintă sarcina îngrijirii, ce este considerată a reveni femeilor în majoritatea țărilor europene, pe lângă activitățile gospodărești, până la „punctul în care stabilitatea familiilor este subminată de puternice tensiuni financiare și organizaționale”.

Sursa: (Ranci, C., 2010)

Toate aceste funcționalități ale gospodăriilor au fost puse sub semnul întrebării de apariția unor noi riscuri în statele sociale, riscuri generate de politica de flexicuritate, cum ar fi locurile de muncă instabile, veniturile instabile, tranziția problematică spre vârsta adultă a tinerilor, care amână aducerea pe lume a copiilor sau aduc pe lume mai puțini copii din cauza perspectivelor nu tocmai favorabile pe piața muncii, gradului scăzut de siguranță a veniturilor, precum și din pricina salariilor mici, toate acestea pe fondul faptului că presiunea crescută de a avea grijă de persoanele în vârstă și de copii poate duce la dezorganizarea familiei (Ranci, C., 2010).

Metodologia utilizată este de natură cantitativă, utilizând analiza descriptivă a datelor secundare (capitolul 2, capitolul 4, capitolul 6), regresia probit (capitolul 3), regresia logistică (capitolul 5), regresia logistică multinomială (capitolul 3), modelul logit mixt pe mai multe niveluri (capitolul 3). În timp ce regresiiile probit și logistice iau în considerare variabilele binare, regresia multinomială ia în considerare diferitele tranziții către piața muncii, modelul logit mixt pe mai multe niveluri are în vedere structura încapsulată a datelor în cadrul țărilor cu diferite piețe ale muncii și politici de protecție socială. Teza utilizează microdate secundare din anchete pe scară largă, cum ar fi datele REFLEX din Țările de Jos, microdate din Ancheta pe scară largă privind Bugetul Familiilor din România (ABF), precum și date statistice secundare de la Eurostat, OIM, Banca Mondială, Institutul Național de Statistică, IRES,

INSCOP, CURS. Utilizarea diverselor surse de date disponibile a permis compararea României cu media de referință a Uniunii Europene (UE 27) și cu media Uniunii Europene a celor opt țări postcomuniste (cu excepția României și Bulgariei): Cehia, Slovacia, Slovenia, Slovacia, Slovenia, Lituania, Letonia, Estonia, Ungaria, Polonia. Pe parcursul acestei teze este utilizată metoda comparativă, iar acest lucru se justifică prin aceea că: 1) putem înțelege mai bine cazul românesc în context european și putem înțelege mai bine unde ne situăm, 2) România a „exportat” forță de muncă în ultimii treizeci de ani, de aceea este necesar să înțelegem unde se situează piața muncii din România în comparație cu UE 27 și UE 8, 3) acest „export” de forță de muncă a generat vulnerabilități care afectează dinamica pieței interne a muncii din România.

În continuare, prezentăm pe scurt fiecare capitol, punând accentul pe contribuțiile la cunoștințele existente.

Cel de-al doilea capitol își propune să descrie grupurile din România care sunt vulnerabile din punct de vedere ocupațional. Scopul principal al acestui capitol este de a oferi un cadru de interpretare pentru restul tezei. Acest capitol pune următoarele întrebări de cercetare: „Care sunt grupurile vulnerabile din România și care sunt politicile care le vizează?” Pentru a răspunde la această întrebare de cercetare, utilizăm un cadru comparativ care compară România cu media Uniunii Europene și cu media celor opt țări postcomuniste (cu excepția României și Bulgariei): Cehia, Slovacia, Slovenia, Lituania, Letonia, Estonia, Ungaria, Polonia, folosind date de la Banca Mondială, Organizația Internațională a Muncii, Eurostat, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene în intervalul 1990-2021. Deși România are un nivel mai scăzut al șomajului global și al subocupării (locuri de muncă temporare și cu fracțiune de normă) în comparație cu UE 8 și UE 27, are o rată mai mare de inactivitate, emigrație pentru a găsi și fructifica oportunități pe piața muncii, economie informală care ascunde probleme structurale pe piața muncii, cum ar fi lipsa locurilor de muncă și a oportunităților în sectorul formal și salariile mici. În plus, România înregistrează un șomaj în rândul tinerilor mai ridicat decât media UE, precum și un număr de tineri care nu au un loc de muncă, nu urmează o formă de învățământ sau o formare profesională (NEETs) mai mare decât media UE, ceea ce arată că există probleme de integrare a grupurilor fără experiență pe piața muncii. Rata de ocupare a forței de muncă este printre cele mai scăzute în rândul romilor, iar romii se confruntă cu cote mai mari ale NEETs și cu o mai puternică discriminare pe piața muncii, în contextul crizei COVID 19.

Cel de-al treilea capitol vizează investigarea diferențelor dintre țări în ceea ce privește perspectivele și politicile asupra pieței muncii pentru tineri și se concentrează pe următoarea întrebare de cercetare: „În ce măsură ocuparea atipică a forței de muncă (locuri de muncă cu fracțiune de normă, temporare) reprezintă un prim pas în carieră?” În ciuda avantajului comparativ al unei receptivități mai mari la schimbare, tinerii sunt un grup vulnerabil pe piața muncii, aceștia fiind afectați în mod special de criza economică. Ocuparea globală a forței de muncă în rândul absolvenților de învățământ terțiar în 2015, comparativ cu anul 2000, a scăzut în majoritatea statelor Uniunii Europene (tineri cu vârste cuprinse între 25 și 34 de ani). Chiar și în rândul tinerilor care sunt angajați pe piața forței de muncă, este mai probabil ca aceștia să fie angajați în locuri de muncă atipice. În contextul unei economii globale, flexibilizarea pieței forței de muncă a fost propusă ca un set de măsuri menite să ofere avantajul competitiv care să asigure inovarea continuă și adaptarea firmelor la fluctuațiile cererii globale. Termenul de flexisecuritate întărește ideea că flexibilitatea (din rațiuni de eficiență) și securitatea (prin securitatea ocupării forței de muncă și nu a locului de muncă) se susțin reciproc. Ocuparea atipică a forței de muncă prezintă beneficii considerabile, în sensul că s-a demonstrat că prin contractele temporare se poate evita rigidizarea pieței muncii ((Bentolila, S.; Bertola, G., 1990), (Bentolila, S.; Gilles, S.-P. , 1994), (Booth, A., L.; , 1997)). Cu toate acestea, ar putea fi un motiv de îngrijorare dacă locurile de muncă flexibile conduc la o calitate mai scăzută a locurilor de muncă, la lipsa oportunităților de avansare în carieră sau la o motivație mai scăzută ((Farber, H., S., 1999); (Arulampalam, W.; Booth, A., L., 1998), (Maynard, D., C.; Joseph, T., A.; Maynard, A., 2006)). Rezultatele studiilor anterioare sunt contradictorii, unele indicând că ocuparea atipică a forței de muncă ar putea reprezenta un punct de pornire pentru o carieră, (Booth, A., L.; Francesconi, M.; Frank, J., 2002) în timp ce altele arată că ar putea fi o capcană (Calmand, J.; Frontini, M.; Rostan, M. , 2007). Noi susținem că efectul ocupării atipice asupra ocupării forței de muncă la interval de cinci ani mai târziu se produce mai degrabă prin investiția în capitalul uman. Dacă se asigură instruire formală, susținem că ocuparea atipică reprezintă un punct de pornire, iar dacă nu se asigură instruire formală, preconizăm că se va produce un efect de capcană.

Prin urmare, obiectivul principal al lucrării de față este acela de a explora diferențele dintre țări în ceea ce privește perspectivele și politicile privind piața muncii pentru tineri și de a investiga în ce măsură ocuparea atipică a forței de muncă reprezintă un punct de pornire în carieră. Folosind un set de date retrospective complexe privind absolvenții din 13 țări ale Uniunii Europene, REFLEX 2005/2006, lucrarea testează cinci ipoteze privind ocuparea atipică a forței de muncă. În ceea ce privește metodologia, am utilizat analiza cantitativă a datelor, utilizând

următoarele metode: probit, logit multinomial, logit mixt pe mai multe niveluri. În analiză sunt incluse următoarele țări: Italia, Spania, Franța, Austria, Germania, Regatul Unit, Finlanda, Norvegia, Republica Cehă, Portugalia, Belgia și Estonia. Principala ipoteză testată este dacă faptul de a avea un prim loc de muncă flexibil sporește riscul de a nu mai putea accesa decât locuri de muncă atipice. A doua ipoteză testată este dacă faptul de a fi angajat într-o firmă mai inovatoare crește șansele de a avea un loc de muncă flexibil. O a treia ipoteză este dacă faptul de a fi angajat într-o firmă care se confruntă cu o concurență puternică și o cerere instabilă crește șansele de a fi un lucrător flexibil controlând pentru industrie și alte variabile. În plus, această secțiune analizează în ce măsură la primul loc de muncă de după absolvire se investește în capitalul uman, fie prin învățare informală, fie prin cursuri formale, și în ce măsură aceste investiții reduc probabilitatea de a avea un loc de muncă flexibil cinci ani mai târziu. Alte explicații luate în considerare sunt realocarea muncii pe piața forței de muncă, schimbarea sectoarelor, schimbarea ocupațiilor, care ne așteptăm să aibă un impact mai mare asupra faptului de a avea un loc de muncă flexibil cinci ani mai târziu. Studiile anterioare au arătat că lucrătorii temporari au niveluri mai scăzute de satisfacție la locul de muncă, beneficiază de mai puțină formare și sunt mai prost plătiți (Booth, A., L.; Francesconi, M.; Frank, J., 2002). (Booth, A., L.; Francesconi, M.; Frank, J., 2002) , utilizând panelul BHPS, au constatat că munca temporară ar putea servi drept punct de pornire pentru femeile care încep să lucreze într-un post pe durată determinată și trec la un loc de muncă permanent, recuperând pe deplin decalajul față de persoanele care au început să lucreze într-un post pe durată nedeterminată, în timp ce, (Calmand, J.; Frontini, M.; Rostan, M. , 2007), utilizând baza de date REFLEX, au constatat că faptul de a avea un loc de muncă temporar crește probabilitatea de a avea un loc de muncă temporar cinci ani mai târziu. Noi susținem că efectul ocupării atipice asupra ocupării forței de muncă la interval de cinci ani mai târziu se produce mai degrabă prin investiția în capitalul uman. Dacă se asigură instruire, susținem că ocuparea atipică reprezintă un punct de pornire, iar dacă nu se asigură instruire, preconizăm că se va produce un efect de capcană. Utilizăm modele probit, un model logit multinomial și un model de regresie logistică multinivel cu efecte mixte pentru a investiga efectul tranzițiilor de la primul tip de contract de muncă la actualul loc de muncă cinci ani mai târziu. Testăm dacă efectul este diferit pentru locurile de muncă temporare în comparație cu cele cu fracțiune de normă. Lucrarea arată că faptul de a avea un prim loc de muncă atipic sporește probabilitatea de a avea un loc de muncă atipic cinci ani mai târziu, pe când faptul de a beneficia de formare și de a învăța la locul de muncă (investiții în capitalul uman) scade probabilitatea de a avea un loc de muncă atipic cinci ani mai târziu. Rezultatele noastre arată că faptul de a avea un prim loc de muncă atipic sporește

riscul de a rămâne prins într-o piață a muncii secundară, așa cum se prognozează prin teoria segmentării. Contrar așteptărilor, cei care lucrează în firme inovatoare nu înregistrează o probabilitate mai mare de a ocupa un loc de muncă atipic cinci ani mai târziu, cu excepția cazului în care lucrează în Regatul Unit sau în Germania. Faptul de a fi angajat într-o firmă care se confruntă cu o concurență puternică crește probabilitatea de a avea un loc de muncă atipic cinci ani mai târziu, dar cererea instabilă nu are niciun efect. Investițiile în capitalul uman sau cursurile formale în timpul primului loc de muncă scad probabilitatea de a avea un loc de muncă flexibil cinci ani mai târziu. Nepotrivirea forței de muncă, cum ar fi schimbarea ocupațiilor, crește probabilitatea de a avea un loc de muncă atipic cinci ani mai târziu. Rezultatele duc către teoria pieței duale a muncii, avansată de (Doeringer, P., Piore, M., 1971), cu locuri de muncă bune și locuri de muncă proaste.

Cel de-al patrulea capitol „compară romii cu populația română, din punct de vedere al diverselor dimensiuni, folosind date din Cercetarea Ancheta Bugetelor de Familie pe 2016” (Buligescu, B., 2019). Obiectivul celui de-al patrulea capitol este de a prezenta privațiunile multiple în funcție de etnie, în ceea ce privește „sănătatea, nutriția, educația, condițiile de trai, veniturile/cheltuielile, ocuparea forței de muncă, indicatorii transversali” (Buligescu, B., 2019). Folosind un set de date de mari dimensiuni și o analiză descriptivă, capitolul urmărește să surprindă o imagine punctuală a populației rome. Prin metoda comparativă și prin prelucrarea încrucișată simplă a variabilelor, capitolul „arată că se menține structura tradițională a familiei rome, femeile rome fiind mai degrabă casnice, iar bărbații mai degrabă lucrători pe cont propriu, romii având un statut educațional mai scăzut și fiind mai degrabă săraci” (Buligescu, B., 2019), iar romii care lucrează sunt mai degrabă săraci care muncesc. Deși lipsesc datele privind romii din cauza interdicției de a colecta date privind etnia, iar majoritatea sondajelor sunt realizate ad-hoc de către Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene sau prin intermediul programelor de finanțare norvegiene, capitolul se folosește de Cercetarea Anchetei Bugetelor de Familie pentru a ilustra faptul că datele privind romii pot fi utilizate cu consecvență de-a lungul anilor, pentru a monitoriza situația romilor. Capitolul se concentrează pe un singur an pentru a ilustra modalitățile de utilizare pe care le comportă datele. Capitolul arată că, în ciuda politicilor de incluziune, s-au înregistrat puține progrese în ceea ce privește incluziunea socială a romilor.

Cel de-al cincilea capitol își propune să facă lumină asupra zilierilor agricoli din România și să examineze profilul acestora. Munca cu ziua este o formă de ocupație nestandardizată, fiind recunoscută în clasificarea internațională (OIM, 2016). Pentru a trata această temă sunt utilizate datele Inspecției Muncii din perioada 2011-2019 și Cercetarea

Ancheta Bugetelor de Familie pe 2016¹. Contribuția acestei lucrări este dublă: este a doua și cea mai consistentă încercare de analiză a tendințelor în timp și a distribuției pe tipuri de activități a categoriei înregistrate a zilierilor din România, după lucrarea lui Raț (2018). În al doilea rând, sugerează o procedură de identificare a zilierilor folosind setul de date existente din Cercetarea Ancheta Bugetelor de Familie (ABF), care ar putea fi implementată pentru a căuta modificările ale profilului zilierilor agricoli pe o serie cronologică mai consistentă, sprijinind astfel politicile sociale care vizează persoanele sărace. Constatările noastre bazate pe datele ABF arată că aproximativ jumătate dintre zilieri sunt lucrători pe cont propriu, majoritatea au un nivel de educație scăzut, au vârsta cuprinsă între 35 și 49 de ani (30%) sau între 50 și 64 de ani (23%), sunt bărbați, au o familie de întreținut, doar 16% sunt beneficiari ai venitului minim garantat și peste 90% nu sunt asigurați în sistemul de sănătate. Deși majoritatea zilierilor au un nivel de educație scăzut și sunt bărbați, aceștia au vârste cuprinse între 35 și 64 de ani și nu între 18 și 24 de ani, așa cum (Raț, C., 2018) presupunea. Potrivit Institutului Național de Statistică, în 2019, 1.759.500 de persoane lucrau în agricultură, silvicultură și acvacultură și doar 7% erau angajați beneficiari ai unui salariu. Dintre lucrătorii pe cont propriu, mai puțin de jumătate sunt asigurați în sistemul public de sănătate și pensii și aproape 60% sunt în risc de sărăcie și excluziune socială ((Casa Națională de Asigurare de Sănătate, 2016), (Eurostat, 2018))².

Cea de-a șasea întrebare este: „*Care este impactul pandemiei asupra calității vieții în România?*” Utilizând cadrul EUROSTAT pentru calitatea vieții, oferim statistici descriptive care explorează toate dimensiunile calității vieții: „nivelul de trai, activitățile productive (munca), sănătatea, educația, petrecerea timpului liber și interacțiunea socială, securitatea economică și fizică, guvernanta și drepturile fundamentale, mediul de viață, satisfacția vieții” (Eurostat, n.d.). Utilizăm metoda comparativă, comparând situația din România din perioada COVID 19 cu cea din 2019, precum și cu media de referință a celor 27 de țări ale Uniunii Europene. În cazul în care indicatorii EUROSTAT nu au fost actualizați, am utilizat datele IRES (Institutul Român pentru Evaluare și Strategie), INSCOP și CURS pentru a investiga impactul. În comparație cu literatura existentă care se bazează pe Sondajul european privind calitatea vieții (EQLS), această lucrare utilizează în mod consecvent cadrul și operaționalizarea Eurostat și, prin urmare, există un element de noutate constând în primul rând în investigarea

¹ Datele nu sunt disponibile de la Institutul Național de Statistică, cu excepția lucrătorilor pe cont propriu, ci au fost obținute la cerere de la Inspectoratul Teritorial de Muncă.

² Eurostat, 2018, Persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială, în funcție de statutul de activitate cel mai frecvent (populație cu vârsta de 18 ani și peste)[ilc_peps02]

efectelor pandemiei și în al doilea rând în utilizarea cadrului Eurostat. Arătăm că pandemia a afectat toate dimensiunile calității vieții, în special munca.

Această teză se bazează pe teoria economică și pe sociologia muncii, prin urmare este **interdisciplinară**.

În cele din urmă, ultima parte a cărții rezumă **principalele concluzii și limitări** ale studiului.

Cel de-al doilea capitol s-a axat pe modelele de ocupare a forței de muncă din rândul grupurilor vulnerabile. Deși este dificil de definit grupurile vulnerabile, după cum arată partea teoretică, am folosit definiția Comisiei Europene: categorii de persoane care au o probabilitate mai mare de a fi sărace sau de a se afla în situație de excluziune socială decât populația generală (Kiss, M., 2016). Metodologia s-a axat pe compararea României cu media celor 27 de țări din Uniunea Europeană și cu media celor 8 țări postcomuniste din Uniunea Europeană. Am analizat în mod specific persoanele expuse riscului de sărăcie sau excluziune socială (ARPE) pe tipuri de gospodărie; riscul de sărăcie sau excluziune socială în funcție de statutul ocupațional; șomaj; ocuparea forței de muncă pe grupe de vârstă și grupuri educaționale; ocuparea forței de muncă cu fracțiune de normă în funcție de sex, ocupații și motive; munca temporară; șomajul în rândul tinerilor; ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor; NEETs; ocuparea forței de muncă în rândul romilor; diferențele dintre romi în ceea ce privește ocuparea forței de muncă în funcție de sex; NEETs în rândul romilor; discriminarea romilor pe piața muncii, lucrători pe cont propriu.

Deși România are un nivel mai scăzut al șomajului global și al subocupării (locuri de muncă temporare și cu fracțiune de normă) în comparație cu UE 8 și UE 27, are o rată mai mare de inactivitate, emigrație pentru a găsi și fructifica oportunități pe piața muncii, economie informală care ascunde probleme structurale pe piața muncii, cum ar fi lipsa locurilor de muncă și a oportunităților în sectorul formal și salariile mici. În plus, România înregistrează un șomaj în rândul tinerilor mai ridicat decât media UE, precum și un număr de tineri care nu au un loc de muncă, nu urmează o formă de învățământ sau o formare profesională (NEETs) mai mare decât media UE, ceea ce arată că există probleme de integrare a grupurilor fără experiență pe piața muncii. Rata de ocupare a forței de muncă este printre cele mai scăzute în rândul romilor, iar romii se confruntă cu cote mai mari ale NEETs și cu o mai puternică discriminare pe piața muncii, în contextul crizei COVID 19.

Flexicuritatea are un impact redus în România, dacă ne referim la locurile de muncă cu program redus sau cu contracte temporare, dar asta nu înseamnă că piața muncii nu este dereglementată, având în vedere că avem peste 20% din forța de muncă activând pe cont

propriu, în economia informală și în agricultura de subzistență. În ceea ce privește politicile românești, „impactul transferurilor sociale (cu excepția pensiilor) asupra reducerii sărăciei este unul dintre cele mai scăzute din țările UE, în timp ce decalajele în ceea ce privește accesul la protecția socială rămân răspândite pe larg și afectează în special șomerii și persoanele cu forme atipice de încadrare în muncă” (Comisia Europeană, 2022) (European Commission, 2022).

În ceea ce privește politicile generale, planul de acțiune „Pilonul european al drepturilor sociale” definește ambiția UE privind o Europă socială puternică, concentrată pe locuri de muncă, competențe și incluziune socială, și include trei obiective sociale la nivelul UE care trebuie atinse până în 2030:

Obiective până în 2030	EU 27	România
Rata de ocupare a forței de muncă	78%	74,7%
Învățare în rândul adulților, prin formare/instruire, anual	60%	17,4%
Reducerea sărăciei	-15 milioane	-2.532

Sursa: (European Union, 2022)

România a stabilit următoarele obiective: 74,7% de persoane ocupate, mai puțin de 1/4 din populația adultă să învețe în cadrul programelor de formare/instruire față de obiectivul mediu al UE de 60%, 2.532.000 de persoane scoase din sărăcie. În Strategia privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pe 2022-2027 se precizează că până în 2027, guvernul dorește să reducă procentul persoanelor aflate în sărăcie și excluziune socială cu cel puțin 7% față de anul 2020 (obiectiv general).

Pentru atingerea obiectivului de reducere a sărăciei în România până în 2030 sunt necesare următoarele politici: implementarea venitului minim de inserție, reforma salariului minim și a pensiilor, investiții în protecția copilului și dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități (Comisia Europeană, 2022) (European Commission, 2022). Toate aceste politici fac parte din Planul de Redresare și Reziliență. În ceea ce privește modernizarea capacității de asigurare a programelor de asistență socială, care este unul dintre obiectivele Strategiei naționale privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pe 2021-2027, există un mare deficit de servicii publice de asistență socială (SPAS), în special în zonele rurale. Deși există profesioniști calificați în domeniul asistenței sociale, aceștia nu ocupă posturile de asistență socială, care în schimb sunt ocupate de persoane cu un nivel de educație mai scăzut, fiind

absolvenți de liceu, din cauza salariilor mici, a lipsei serviciilor sociale în zonele rurale și a lipsei de beneficii suplimentare (Lazăr, F.; Roșu, L.; Cristea, D.; Iovu, M., B., 2020).

În capitolul doi se constată că piața muncii din România este caracterizată de un nivel general scăzut al șomajului, însă de un nivel mai degrabă ridicat al șomajului în rândul persoanelor cu un nivel de educație scăzut, un nivel ridicat al șomajului în rândul tinerilor, un nivel ridicat de inactivitate și un procent ridicat al tinerilor fără ocupație, care nu urmează o formă de învățământ și nici o formare profesională (NEETs). Munca cu fracțiune de normă înregistrează un nivel modest, de 6,1% din totalul persoanelor active, și în România doar 1,8% lucrează în locuri de muncă temporare, însă munca pe cont propriu este de peste 20%³. Prezența unei proporții ridicate al lucrătorilor pe cont propriu ne face să credem că piața muncii este destandardizată, iar capitolul 5 se va axa pe agricultura de subzistență și pe informalizarea muncii cu ziua, în timp ce capitolul 3 se va concentra pe locurile de muncă atipice ocupate de tinerii absolvenți. În schimb, capitolul 6 va arăta că persoanele care sunt angajate câștigă salarii mici, din cauza unei politici de salarizare redusă menită să mențină avantajul competitiv în economia globală, însă cea mai mare parte a profitului revine capitalului din România în locul lucrătorilor, aspect ce vine în sprijinul ipotezei lui Standing privind capitalismul rentier. În termeni de incluziune socială, România se află pe ultimul loc în ceea ce privește eficiența redistribuirii transferurilor sociale, altele decât pensiile, asupra reducerii sărăciei. Capitolul 4 se concentrează în detaliu asupra incluziunii sociale a romilor și subliniază faptul că aceștia se confruntă cu privațiuni multiple în comparație cu românii.

Capitolul trei a testat 5 ipoteze derivate din teoria economică a politicii de flexicuritate, conform cărora locurile de muncă flexibile sunt mai susceptibile de a fi în firme inovatoare care se confruntă cu o concurență ridicată pe piața muncii, pe fondul globalizării sau a cererii instabile sau din cauza restructurării piețelor forței de muncă, oamenii fiind nevoiți să își schimbe ocupația și fiind angajați pe posturi flexibile. Politica de flexicuritate afirmă că este important să se asigure flexibilitatea pieței muncii pentru angajatori, menținând în același timp un nivel ridicat de securitate pentru lucrători. Capitolul a ajuns la următoarele concluzii: Rezultatele noastre arată că faptul de a avea un prim loc de muncă atipic sporește riscul de a rămâne prins într-o piață a muncii secundară, așa cum se prognozează prin teoria segmentării pieței muncii. Contrar așteptărilor, cei care lucrează în firme inovatoare nu înregistrează o

³ În literatura de specialitate există o legătură clară între șomaj și munca independentă: atunci când șomajul crește, va crește și rata muncii pe cont propriu, deoarece oamenii vor prefera să aibă un loc de muncă în loc să fie șomeri sau inactivi (a se vedea (Edgell, S., 2020)). În România, din cauza lipsei locurilor de muncă decente, se înregistrează un grad ridicat al inactivității și al muncii independente.

probabilitate mai mare de a ocupa un loc de muncă atipic cinci ani mai târziu, în majoritatea țărilor, cu excepția cazului în care lucrează în Regatul Unit sau în Germania. Faptul de a fi angajat într-o firmă care se confruntă cu o concurență puternică crește probabilitatea de a avea un loc de muncă atipic cinci ani mai târziu, dar cererea instabilă nu are niciun efect. Investițiile în capitalul uman sau cursurile formale în timpul primului loc de muncă scad probabilitatea de a avea un loc de muncă flexibil cinci ani mai târziu. Nepotrivirea forței de muncă (mismatch), ce rezultă din schimbarea ocupațiilor, crește probabilitatea de a avea un loc de muncă atipic cinci ani mai târziu. Rezultatele sunt în concordanță cu teoria pieței duale a muncii (Doeringer, P., Piore, M., 1971). Există de fapt două piețe ale muncii (Doeringer, P., Piore, M., 1971):

- una cu locuri de muncă bune, care sunt stabile, cu siguranță a locului de muncă, în care lucrătorii se bucură de venituri medii ridicate, oportunități mai mari de promovare internă, condiții bune de muncă, disponibilitatea unor beneficii suplimentare;
- o alta cu locuri de muncă proaste, instabile, nesigure, în care lucrătorii au venituri mici, oportunități mai puține de promovare internă, condiții de muncă proaste și puține beneficii suplimentare, în care sarcinile sunt repetitive și plictisitoare, iar pe locurile de muncă ocupate se înregistrează o rotație ridicată a personalului.

Rezultatele noastre arată că în cazul locurilor de muncă în care angajatorii investesc în personal prin formare profesională scade probabilitatea de a avea un prim loc de muncă atipic. Acest lucru are implicații, deoarece Pilonul european al drepturilor sociale a propus creșterea numărului de adulți care să urmeze cursuri de formare la 60% până în 2030, în contextul Pactului Verde (Green Deal).

În al patrulea capitol am utilizat un set de date de mari dimensiuni, Cercetarea Ancheta Bugetelor de Familie (ABF) și am analizat privațiunile multiple cu care se confruntă romii în comparație cu românii. În acest capitol am constatat că romii au o speranță de viață mai mică decât românii, un nivel de educație mai scăzut, un nivel scăzut de ocupare a forței de muncă, că femeile rome sunt mai susceptibile de a fi casnice, iar bărbații romi prezintă o probabilitate mai mare de a lucra pe cont propriu și că, în general, romii înregistrează o probabilitate mai mare de a fi săraci ((Cace, S.; Duminică, G.; Preda, M., 2005); (Cace, S.; Preoteasa, A., M.; Tomescu, C.; Stănescu, S., 2010)). În acest capitol am utilizat ABF pentru a descrie unele dintre situațiile de privațiuni multiple cu care se confruntă romii în comparație cu populația română. Capitolul arată că se menține structura tradițională a familiilor de romi, fiind mai probabil ca femeile să fie casnice și să aibă grijă de copii, iar bărbații să desfășoare muncă pe cont propriu. Munca nu reușește să îi scoată pe romi din sărăcie, deoarece cel mai frecvent aceasta se desfășoară în agricultura de subzistență sau în ocupații care nu sunt foarte

bine plătite și, în plus, doar 17% dintre bărbații romi sunt angajați. Soluția pe termen lung pentru romi ar fi să se investească în educație ((Zamfir, C.; Preda, M. , 2002); (Duminică, G.; Preda, M., 2003); (Duminică, G.; Cace, S.; Arpinte, D.; Ionescu, M.; Iova, C.; Sali, N., 2004); (Ionescu, M.; Cace, S. (coord.); Cace, S.; Ionescu, M.; Cace, C.; Dediu, M.; Duminică, G. (autori), 2006); (Cace, S.; Tomescu, C.; Cojocaru, D. , 2012); (Ionescu, M.; Stănescu, S., 2014)); și să se creeze mai multe oportunități de angajare în zonele rurale, iar reindustrializarea ar putea fi o parte a soluției, deoarece ar crea mai multe locuri de muncă mai bine plătite pentru romi, dar și pentru români, care nu ar mai fi prinși în agricultura de subzistență. Discriminarea pe piața forței de muncă ar putea descuraja în ceea ce privește investițiile în educație pentru romi (Ionescu, M.; Cace, S. (coord.); Cace, S.; Ionescu, M.; Cace, C.; Dediu, M.; Duminică, G. (autori), 2006), drept urmare instituțiile publice ar trebui să pună în aplicare campanii de conștientizare și de protecție a dreptului la muncă.

Implicațiile prezentei lucrări sunt aceea că ABF poate fi utilizată pentru a oferi o imagine de ansamblu a populației rome și pentru a monitoriza situația pe termen lung, deoarece este un studiu destul de amplu și aplicat în mod consecvent de-a lungul anilor (Buligescu, B., 2019). De asemenea, acest capitol arată că, în pofida politicilor de incluziune socială, nu s-au înregistrat prea multe progrese în ceea ce privește incluziunea romilor.

Cel de-al cincilea capitol și-a propus să investigheze zilierii agricoli din România și să examineze profilul acestora. Munca cu ziua este o formă de ocupație nestandardizată. Pentru a trata această temă, am utilizat datele Inspecției Muncii din perioada 2011-2019 și Cercetarea Ancheta Bugetelor de Familie pe 2016⁴. Contribuția acestei lucrări este dublă. În primul rând, este a doua și cea mai consistentă încercare de analiză a tendințelor în timp și a distribuției pe tipuri de activități a categoriei înregistrate a zilierilor din România. În al doilea rând, sugerează o procedură de identificare a zilierilor folosind setul de date existente din Cercetarea Ancheta Bugetelor de Familie(ABF), care ar putea fi implementată pentru a căuta modificările ale profilului zilierilor agricoli pe o serie cronologică mai consistentă. În acest mod pot fi sprijinite politicile sociale care vizează persoanele sărace.

S-a susținut că munca cu ziua este benefică pentru economie, în special pentru recoltare, în agricultură, când este nevoie de mulți oameni pentru perioade scurte de timp. Cu toate acestea, în cazul zilierilor se suprapun mai multe vulnerabilități: venituri mici și instabile, este

⁴ Datele nu sunt disponibile de la Institutul Național de Statistică, decât cele cu privire la lucrătorii pe cont propriu. Prin urmare, am obținut datele de la Inspectoratul Teritorial de Muncă, în urma unei solicitări.

mai probabil să facă parte din minoritatea romă, să locuiască în zonele rurale, să aibă un nivel scăzut de educație, să aibă o structură familială de coabitare, este mai probabil să nu fie asigurați și doar puțini dintre ei beneficiază venitul minim garantat (16%).

Aproximativ 53% dintre lucrătorii pe cont propriu sunt zilieri. 92% dintre zilieri locuiesc în zonele rurale. Doar 16% dintre zilieri încasează venit minim garantat și pot beneficia de asigurare medicală în anul 2016, cumulând munca cu ziua cu statutul de beneficiar al venitului minim garantat, conform Legii 416/2001 (Raț, C., 2018). Această proporție este foarte mică. 56% dintre zilieri sunt bărbați, iar majoritatea au vârsta cuprinsă între 35-65 de ani. Doar 14% sunt zilieri cu vârsta cuprinsă între 25-34 de ani, procent ce diferă de datele furnizate de (Raț, C., 2018), care a specificat că aceștia sunt majoritar tineri și șomeri cu vârsta peste 45 de ani. Peste 85% dintre zilieri sunt români, 10% sunt romi și 5% sunt maghiari. Aceștia au un nivel scăzut de educație: aproximativ 43% dintre zilieri au absolvit doar gimnaziul, 14% școala primară și 19% școala profesională. Doar 9% au absolvit doar liceul, iar 12% au absolvit clasa a X-a sau a XI-a de liceu. Aproximativ 48% dintre zilieri sunt căsătoriți, 28% sunt necăsătoriți, 9% trăiesc în uniuni consensuale, 5% sunt divorțați și 8% sunt văduvi. Aproximativ 93% dintre zilieri nu au asigurare medicală. Acest lucru este în concordanță cu lucrarea lui (Kalleberg, A., L.; Rasell, E.; Cassirer, N.; Reskin, B., F.; Hudson, K.; Webster, D.; Appelbaum, E.; Spalter-Roth, R., M, 1997), care au constatat că „pe lângă faptul că asigură venituri mai mici, toate tipurile de muncă nestandardizată sunt mult mai puțin susceptibile de a oferi asigurare de sănătate sau pensie decât un loc de muncă obișnuit cu normă întreagă, sunt mai susceptibile de a avea o durată limitată și reprezintă o modalitate puțin probabilă de a trece la un loc de muncă obișnuit cu normă întreagă, cel puțin în cadrul unei anumite întreprinderi” (Kalleberg, A., L.; Rasell, E.; Cassirer, N.; Reskin, B., F.; Hudson, K.; Webster, D.; Appelbaum, E.; Spalter-Roth, R., M, 1997) în SUA. Spre deosebire de (Kalleberg, A., L.; Rasell, E.; Cassirer, N.; Reskin, B., F.; Hudson, K.; Webster, D.; Appelbaum, E.; Spalter-Roth, R., M, 1997) care au constatat că munca nestandardizată în SUA era mai răspândită în rândul femeilor, în România aceasta este mai răspândită în rândul bărbaților. Dar, după cum arată capitolul 2 al acestei cărți, în România, chiar și locurile de muncă cu fracțiune de normă sunt ocupate de bărbați, din cauza perspectivelor slabe de pe piața muncii.

Rezultatele regresiei logistice au arătat că lucrătorii pe cont propriu, membrii familiei care furnizează ajutor, membrii cooperativelor neagricole, membrii asociațiilor agricole, lucrătorii casnici au o probabilitate mai mare de a fi zilieri decât lucrătorii salariați. Studenții și pensionarii au o probabilitate mai mică de a fi zilieri. Este mai probabil ca zilierii să fie

bărbați. Persoanele de etnie romă înregistrează o probabilitate mai mare să fie zilieri decât românii și maghiarii. Persoanele fără studii și cele care au absolvit școala primară sunt cei mai susceptibili de a fi zilieri în comparație cu categoria de referință, cei care au terminat o facultate. Cu toate acestea, probabilitatea de a fi zilier scade cu cât persoanele sunt mai educate, dar este încă semnificativă pentru cei care au terminat școala profesională și pentru cei care au intrat la liceu, dar nu l-au absolvit, ceea ce înseamnă că, în contextul în care locurile de muncă sunt puține, în special în zonele rurale, absolvirea liceului ajută la angajare. În plus, este mai probabil ca zilierii să nu fie asigurați în sistemul de sănătate și, deși foarte puțini dintre ei reușesc să beneficieze de venitul minim garantat, dacă îl primesc, este mai probabil să fie zilieri. Este mai probabil ca zilierii să trăiască în coabitare, să fie necăsătoriți, divorțați sau văduvi. Venitul scăzut pe care îl încasează din munca cu ziua, combinat cu faptul că fac parte dintr-o minoritate, că locuiesc în mediul rural, că au un nivel scăzut de educație, că au o structură familială de coabitare, toate acestea indică vulnerabilitatea socială a zilierilor. În plus, în România, zilierii rămân captivi în agricultura de subzistență și este mai probabil să lucreze în regimuri de muncă informale și să fie nesalariați, în comparație cu țări precum Bulgaria și Slovacia, unde 46%, respectiv peste 80% din forța de muncă din agricultură este reprezentată de salariați ((Zamfir, C. (coord.); Anghel, I.; Arpinte, D.; Bonea, G.; Buligescu, B.; Briciu, C.; Deliu, A.; Dumitru, M.; Eremia, D.; Ilie, S.; Mihailescu, A.; Neagu, G.; Preoteasa, A., M.; Pop, C.; Precupetu, I.; Preotesi, M.; Rotaru, V.; Runceanu, M.; et. al. , 2015) :295-296). (Zamfir, C. (coord.); Anghel, I.; Arpinte, D.; Bonea, G.; Buligescu, B.; Briciu, C.; Deliu, A.; Dumitru, M.; Eremia, D.; Ilie, S.; Mihailescu, A.; Neagu, G.; Preoteasa, A., M.; Pop, C.; Precupetu, I.; Preotesi, M.; Rotaru, V.; Runceanu, M.; et. al. , 2015) arată că „dezvoltarea slabă a sectoarelor neagricole la nivelul localităților rurale este direct responsabilă pentru menținerea supraocupării în agricultură”. Principala modalitate prin care a apărut ponderea mare a lucrătorilor pe cont propriu în zonele rurale a fost prin disponibilizările din orașele în curs de dezindustrializare, coroborate cu retrocedarea terenurilor. În acest mod, resursele de muncă s-au mutat din industrie în agricultură și într-un sector emergent al serviciilor (Ilie, S. , 2021) (Popescu, C., 2014). Astfel se confirmă ipoteza desființării industriilor producătoare care a dus la o creștere a agriculturii de subzistență.

Ultimul capitol s-a axat pe impactul pandemiei asupra calității vieții, utilizând baza de date EUROSTAT privind calitatea vieții. În acest capitol am comparat situația din România de după pandemie cu cea din 2019, precum și cu cea din țările UE 27. În cazul în care indicatorii EUROSTAT nu au fost actualizați, am utilizat datele IRES (Institutul Român pentru Evaluare și Strategie), INSCOP și CURS pentru a investiga impactul. Acest document analizează mai

mulți indicatori sociali și economici ai tuturor dimensiunilor calității vieții, așa cum sunt operaționalizați de EUROSTAT: „condiții materiale de trai, activități productive sau alte activități principale, sănătate, educație, petrecerea timpului liber și interacțiuni sociale, securitate economică și siguranță fizică, guvernanta și drepturi fundamentale, mediu natural și de viață, satisfacția vieții” (Eurostat, n.d.). În comparație cu literatura existentă care se bazează pe Sondajul european privind calitatea vieții (EQLS), această lucrare utilizează în mod consecvent cadrul și operaționalizarea Eurostat și, prin urmare, există un element de noutate constând în primul rând în investigarea efectelor pandemiei și în al doilea rând în utilizarea cadrului Eurostat..

Pandemia a avut un impact serios asupra economiei românești, care s-a contractat cu -3,7%, față de -5,9% în UE 27 (Eurostat, Rata de creștere a PIB-ului real - volum, TEC00115). În plus, pandemia a dus la o creștere a șomajului, a afectat veniturile a 44% dintre români și economiile a 40% dintre români, nivelul general de trai a 29% dintre români, capacitatea de plată a utilităților a 29% dintre români, investițiile a 26% dintre români, cariera sau locul de muncă a 22% dintre români (Sursa: (Institutul Român pentru Evaluare și Strategie, 2020, 20 June)). Analiza a arătat că angajații cu salarii mici din România reprezintă 20% din numărul total de angajați din companiile cu peste 10 salariați, cu 4,5% mai mult decât media europeană în 2018. În timp ce în UE 27 cei mai mulți angajați cu salarii mici au mai puțin de 30 de ani, deci sunt la început de carieră, în România procentele sunt distribuite aproape egal pe vârste, ceea ce arată că se instaurează o politică de salarizare redusă, contrar teoriei economice care cere ca experiența și educația să fie răsplătite în mod corespunzător prin salariu. Nu este surprinzător faptul că, pe măsură ce au crescut instabilitatea și nesiguranța veniturilor, tot mai mulți români au ales să părăsească țara în căutarea unor oportunități mai bune pe piața muncii.

Această teză are câteva limitări. Aceasta încearcă să analizeze o politică complexă, politica de flexicuritate, prin prisma teoriei capabilităților lui Amartya Sen și a teoriei pieței duale a muncii, avansată de (Doeringer, P., Piore, M., 1971), care se concentrează asupra grupurilor vulnerabile de pe piața muncii. Deși conceptul de grupuri vulnerabile a fost insuficient teoretizat, acesta a fost utilizat în practică în elaborarea politicilor la nivelul UE și în politicile naționale. Lucrările viitoare s-ar putea concentra mai mult asupra teoriilor privind grupurile vulnerabile. Deși identifică dovezi ale existenței unor piețe duale ale muncii în România, sunt necesare mai multe lucrări, în special în ceea ce privește impactul formării profesionale și impactul muncii independente în agricultura de subsistență. Lucrările viitoare ar putea explora

mai mult conceptul de ocupare precară a forței de muncă, care este, de asemenea, un concept multidimensional.